
uit de historie

In verband met de herdenking van 17 september 1944 geen stukje Lindense historie maar iets van de geschiedenis uit de directe omgeving

Op 17 september 1944 begon de operatie Market Garden. Die leidde vrijwel onmiddellijk tot de bevrijding van bijna geheel Noord Brabant en later geheel Zuid-Nederland. Linden lag dicht bij de corridor van Eindhoven naar Nijmegen en was in feite ook onmiddellijk bevrijd. Net als Cuijk .

Maar dat lag totaal anders in andere plaatsen, zeker aan de andere kant van de Maas. Groesbeek, Mook en Middelaar lagen midden in het slagveld. Er is hevig gevochten. Alle bewoners moesten uiteindelijke weg en werden zoals dat heet: geëvacueerd. Zij gingen op weg en kozen vanuit het oorlogsgebied een route op basis van officiële informatie, informatie van familie en bekenden of geruchten. Sommigen vluchtten naar familie in Brabant, wat eigenlijk niet mocht, anderen verder naar het Zuiden, velen via een omweg via Duitsland naar de Achterhoek of verder Noord-Nederland in. De laatste groep kon niet eerder terug naar huis dan na de bevrijding op 5 mei 1945 en zij maakten de Hongerwinter mee.

Terugkeer naar eigen huis en haard kon overigens toch niet omdat alle bebouwing was verwoest. Men was lange tijd aangewezen op opvang door familie of bekenden.

Pas na het officiële einde van de oorlog werden noodwoningen gebouwd voor de terugkerende bewoners en begon de wederopbouw met de Marshallhulp. In Groesbeek Mook en Middelaar staan nog heel wat van die 'wederopbouwboerderijen' met de typische rode Mulderpannen. In Linden is na de grote brand in 1947 ook nog zo'n zelfde type 'wederopbouwboerderij' gebouwd (Eindsestraat 14).

Een wederopbouwboerderij met vergrote en opgeknapte noodwoning in Middelaar

Hieronder enkele fragmenten uit de verzamelde verhalen en dagboeken van mensen uit Middelaar.

17 september 1944 zullen wij niet gauw vergeten. Papa en ik, en ik denk ook Dinie en Jan waren in de Hoogmis, toen het vliegtuiggeronk begon. De pastoor zei vanaf de preekstoel, dat we zo gauw mogelijk naar huis moesten gaan. In Groesbeek (Klein Amerika) en het Zevendal werden parachutisten gedropt. En Gliders (een soort zweefvliegtuig) vielen ook met oorlogsmateriaal. De zweefvliegtuigen zijn na de evacuatie gebruikt als bouw materiaal voor noodgebouwtjes. Wij hebben zo ongeveer nog een kleine week in ons huis gezeten. Meestal in de kelder, met de burens Willems/Jacobs. Die sinds een paar maanden in ons achterhuis zaten, omdat hun huis door onweer afgebrand was. We hebben geprobeerd om naar Malden te vluchten via 't Mookse Broek. Dat ging niet, er werd geschoten, waarschijnlijk lagen daar mijnen. We zijn toen naar Karel Siebers gegaan. Daar konden wij niet blijven en kwamen bij de familie Ambrosius terecht. Hoe lang precies weet ik niet meer. In een bruschet achter in een karrenschop werd eten gekookt en gingen waaghalzen in de avond koeien melken. Petje af voor deze mensen. Toen wij hier weer weg moesten hebben we weer geprobeerd om naar Mook te gaan, met heel veel mensen, maar dat ging niet. De Familie Simons en Horsten en nog anderen die bij koster Hendriks in de kelder zaten, zeiden dat ze niet weg wilden. Later hoorden we dat vrouw Horsten getroffen was door een granaat of een scherf daarvan, en overleden was. Vrouw Simons heeft toen een scherf in haar been gehad. Wij gingen dus terug, over de Bloemenstraat via Milsbeek naar Gennep.

Uit een dagboek:

Woensdag 20 september 1944. De strijd om Mook. Geweldig artillerie vuur op Mook. 's Morgens in handen der Engelsen. 's Middags in handen der Duitsers. 's Avonds in handen der Engelsen. Enkele personen gedood. Na 8 uur weer rustig. De Dorpsstraat gedeeltelijk verwoest. Duitse Rode Kruis auto's bij Verheijen in het schuurtje. Lijk Duitse Officier bij Vos in de schuur later opgehaald.

Donderdag 21 september 1944. Veel troepen in ons Dorp, geregeld artillerie vuur in alle richtingen. Na de middag werden twee granaatwerpers bij Verheijen opgesteld. Er werd echter niet geschoten. 's Avonds nog een glaasje gedronken om 12 uur.

Vrijdag 22 september. Onafgebroken vuur heel de dag. In de vroege namiddag Cuijk beschoten vanaf Pouwels en vanaf Verheijen 14 granaten. Heins Hendriks uit Goch 's avonds naar de Milsbeek verplaatst. Grote branden in het bos bij Leuring, Riethorst, Queens en Hendriks. Eerste twee gevangenen (Canadezen). Valscherm jagers geland.

Zondag 22 oktober 1944. Om 5 uur 's morgens in deze schuur een H. Mis door Pater Verheijen. De mensen die bij de boer waren, hadden een keurig altaar gemaakt en deze met bloemen versierd. Wederom te communie geweest. Nog lang gezocht en ten slotte het stro dat op de vloer lag verbrand, daar Pater Verheijen meende dat hij een H.Hostie had laten vallen met communie uitreiken. Toen ontbijt en weer verder. Om 6.45 uur vertrokken wij. Om 8 uur waren we aan de Rijn waar we met twee ponten over gebracht werden en in Rees arriveerden. Daar was het Rode Kruis uit Gendringen, die stonden ons op te wachten met paard en wagens en hoefden we niet verder te lopen. Wij op een wagen met lucht banden via Empel, Vehlingen, Antholt op de Nederlandse grens aan. Niet te geloven jongens!!!!. Vlak voor de Nederlandse grens plotseling vliegtuigen. Eén dook tot op enige meters boven onze wagen, doch dankzij onze witte vlaggen vuurde zij niet. Precies om 12 uur de Nederlandse grens gepasseerd. Toen konden we weer ruim adem halen in onze echte Nederlandse natuur. Het eerste Nederlandse plaatsje dat we passeerden, was Gendringen. Hier was het Rode Kruis zeer actief. Om 2 uur kregen we heerlijke rats. We moesten wel de buurt op om borden te lenen maar de mensen waren erg behulpzaam. Verder hebben we nog enkele souvenirs gekocht. Om 2.45 uur vertrokken we weer met de tram in dichte wagens via Ulft, Silvolde, Terborg, Doetinchem, Laag Keppel, Hoog Keppel naar Doesburg. Aankomst om 5.30 uur, daar onder gebracht in een grote Protestante Kerk. Erwtensoep en kinderpap gehad. 's Nachts op stro geslapen. 's Avonds nog geprobeerd om Rode Kruis bericht te versturen. 35 km afgelegd.

Vrijdag 27 oktober 1944. Om 8 uur vertrokken bij boer Schimmel naar Gerenstein. Daar pap en brood gegeten om 9.15 uur vertrokken naar Woudenberg, naar de Piramide via Zeist. In Evang. Kerk erwtensoepp gegeten en brood. Evangelische Kerk Zusterplein Zeist. Daar zijn we ingeschreven voor het Rode Kruis. Vandaar uit naar een R.K. Meisjes school gegaan in de Rozenstraat. Het eten van het Rode Kruis was heel slecht en hebben we van burger mensen heerlijke wortelstamp gehad. In Zeist hebben we honger geleden. 's Nachts geslapen in een lokaal zonder stro met een deken om op de grond gelegen.

De verwoeste kerk in Middelaar

De nieuwe kerk Toegewijd aan de H.Lambertus en de H. Brigida van de Nijmeegse architect J. Coumans.

's Nachts konden we bij Jan Noy slapen in de kelder. Daar bleven we ongeveer 10 dagen. Toen moesten we weer weg van de Duitsers en wel naar Duitsland. Daar hadden we geen zin in en we bleven in Ottersum bij Ton Dansen, de molenaar, achter. De kinderen kwamen bij Ten Haaf, getrouwd met Trui Koenen. Dit was maar voor enkele dagen, want van hieruit zijn we via 't Ven naar Duitsland gestuurd. In Hönepel hebben we overnacht. Rinus kreeg van een vrouw een jasje en sokjes. Bij een boer kregen we melk. Ten Haaf had zijn paard en wagen meegenomen. Daar konden de kinderen plaats op nemen en verder een beetje bagage. Van Ottersum hadden we nog wat brood en een varkenspoot meegenomen. Deze hadden we onderin de kinderwagen neergelegd. Deze kinderwagen is er nog. Vanuit Hönepel zijn we vertrokken naar Goch. In een school hebben we overnacht en het brood en de varkenspoot opgegeten. De dag erop zijn we bij Rees aan de Rijn met een pont de Rijn overgestoken. De pont was heel vol. Ik kon nog net op de rand van de pont staan met de kinderwagen. Achter de kar met paard van ten Haaf heb ik doodsangst uitgestaan want het dier werd schichtig en ik had zo het water in kunnen vallen. Een oude Duitse soldaat hield me in de gaten dat ik niet van de pont zou vallen. Dit stelde me toch wel wat gerust. In Holland aangekomen stonden de mensen ons op te wachten. De Duitsers hadden ons door Duitsland begeleid, hier werden we overgedragen aan Nederlandse begeleiders. Ik had al een paar klompen doorgelopen en liep toen op schoenen waarvan bij één een hak eraf was. In de kerk overnachtten we in stro. Van hieruit vertrokken we naar Velp. De nacht in een klooster geslapen. Een pater heeft toen mijn schoen gemaakt. Via Eden-Woudeberg zijn we naar Zeist gegaan. Hier was het Rode Kruis actief en was er ook een badgelegenheid. Van hieruit werden we ondergebracht bij boeren. We kregen onderdak bij een zekere familie Harmoen, een jongstel met hun vader en een dienstbode. Het was een veeboer. We konden overnachten in een zomerhuisje, bijna geheel van glas, en dat in die strenge winter. We hadden al eens om dekens gevraagd, maar kregen deze niet. Ze hadden er genoeg, want we hebben er in de lente wel dertig buiten zien hangen. Het was een slechte plaats. We hebben veel honger en kou geleden. Met kerstmis vroor het zo hard dat we in de keuken, die we in de boerderij in gebruik hadden, onder een vloerkleed hebben geslapen. In het tuinhuisje was het veel te koud.

We kregen wel melk van de boer, maar het was meer water dan melk. Hij had ook veel appels, maar de kinderen mochten er geen van opeten. Vader was al zo verzwakt dat hij, als hij opstond, zich aan de tafel vast moest houden. De kinderen vochten erom bij de buurman, een NSB'er, de bietenmolen te draaien. Dan kregen ze namelijk een boterham. Als we naar het distributiebureau gingen, vroegen we onderweg om een boterham. Pater Wisman gaf de kinderen als ze naar de kerk waren geweest soms een boterham mee.

Heikant.